Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 1.4.2025 KELLO 11.00
HE 14/25 vp laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelu-toimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Esitys on perustuslakivaliokunnassa lausuntoasiana. Valiokunnan tehtävänä on siten lausua lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta ja suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.(PL 74 §). Mietintövaliokuntana asiassa toimii työelämä- ja tasa-arvovaliokunta, jolle siten kuuluu mietintövaliokunnan tavanomainen tehtävä valmistella lakiehdotus yksityiskohtia myöten täysistunnon käsittelyyn. Lakiehdotusten yksityiskohtien tarkastelun kuuluminen tällä tavoin erityisesti mieintövaliokunnalle ei tietysti mitenkään vaikuta siihen, että lain perustuslainmukaisuuden tarkastelu perustuslakivaliokunnassa saattaa edellyttää lakiehdotusten yksityiskohtien punnintaa.

Esityksessä ehdotetaan ns. työriitalaissa eli työriitojen sovittelusta ja työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetussa laissa säädettäväksi työntekijöiden,, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksen velvollisuudesta työtaistelua toimeenpannessaan huolehtia työtaistelun rajauksella tai suojelutyöllä eräistä välttämättömistä toiminnoista.. Ehdotuksessa ehdotetaan myös hätätyötä koskevien säännösten muuttamista. Hätätyön teettäminen olisi mahdollista vain,. jos vahinkoseuraamusta ei voida nyt ehdotetuilla tai muilla kohtuullisilla keinoilla välttää.

Esityksessä on varsin huolellisesti laaditut ja yksityiskohtaiset perustelut, joihin kuuluu mm. informatiivinen selostus lausuntopalautteesta. Esityksen perusteluihin sisältyy laaja (n.19 s.) suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Jaksossa ehkä on tarpeetonta monisanaisuutta, mutta sen sisältö ei tässä anna aihetta

enempiin yleisiin huomautuksiin. Joihinkin piirteisiin jaksosssa palaaan kuitenkin lyhyesti erikseen myöhempänä.

- - - - - - -

Ammatillinen yhdistymisvapaus on turvattu perustuslain perusoikeussäännäksessä (PL 13 §). Lakko.-oikeutta ei ole erikseen urvattu perustuslain säännöksellä, mutta lakko-oikeuden on katsottu ammatillisen yhdistystoiminnan merkittävänä toimintamahdollisuutena nauttivan perusoikeussäännökseen viime kädessä perustuvaa suojaa,. Lakko-oikeuden periaatteessa suojaa nauttivan sisällön on sanottu konkreettisesti määräytyvän tavallisessa lainsäädännössä..Vaikka lakko-oikeuden sisältöä koskevat lasäädännölliset järjestelyt lähtökohtaisesti kuuluvatkin tavallisen lain säätäjän toimivaltaan, kyseessä ei ole tavallisella enemmistöllä säädettävän lain säätäjän vapaa toimivalta, vaan toimivalta, jota rajaa perusoikeus säännökseen pohjaava ja siitä sisältönsä saava suoja.. Tämä merkitsee sitä, että aina kun ollaan lainsäädännöllä kohdistamassa lakko-oikeuden käyttämiseen uusia rajoituksia – liittämässä lakko-oikeuden käyttämiseen uusia velvoitteita - joudutaan arvioimaan, onko rajoitukslle perusoikeujärjestemä kannalta hyväksyttävinä pidettäviä perusteita (Samankaltainen arviointitehtävä voi tietyst johtua myös kansainvälisistä, esim, ILO:n säännöstöihin liittyvästä velvoitteesta).

Jos lähdetään siitä, että lakko-oikeuden uusien rajoitusten säätäminen edellyttää hyväksyttävien perusteiden esittämistä, näyttävät säätämisjärjestys-perustelujen jotkin kohdat ongelmallisilta.. Työriitalakiehdotuksen 5 d §;n 1 momentin 4) kohta koskee eläinten hyvinvoinnin asettamia vaatimuksia, jotka seikat muun ohessa on säännöksen 2 momentin mukaan otettava huomioon lakkoa jörjestettäessä. Säätämisjärjestysperusteluissa (s.85-86) annetaan ko. 4) kohdalle paljon selvästi säännöskohdan sanamuodon ulkopuolelle - mm, ”elottomaan luonnonympäristöön” - ulottuvaa merkitystä. Näin laajalle soveltamiselle ei ko 4) kohta selvästikään anna perustetta, Onko säätämisjärjestysperusteluissa kuitenkin ajateltu ko 4) kohdan vaatimusten merkityksen jotenkin ulottuvan myös selvästi säännöskohdan sanamuodon ulkopuolella oleviin seikkoihin?

Säätämisjärjestysperusteluissa myös perustellaan tiettyjen järjestelyjen tarpeellisuutta tai välttämättömyyttä seuraavasti (s.87):

”...., koska nykyisin edellä mainittujen merkittävien oikeushyvien turvaamiseksi

> ei ole riittäviä keinoja tilanteessa, jossa työntekijöiden yhdistys kieltäytyy niiden turvaamiseksi välttämättömästä työtaistelun rajaamisesta tai suojelutyöstä”

Perustelu saattaa näyttää neutraalilta. Toisaalta voidaan kysyä, kuinka paikallaan on juuri työmarkkinoiden kiistatilanteiden kohdalla, joissa aina on kaksi osapuolta., perustella jotakin lakiin otettavaa rajoittavaa järjestelyä varautumisella toisen osapuolen mahdolliseen moitittavaan käyttäytymiseen.

- - - - - - -.

.

Edellä juuri viitatut kysymykset liittyivät joihinkin esityksessä esitettyjen perustelujen yksityiskohtiin. Eräs yleisempi kysymys ansaitsee tässä kuitenkin vielä huomiota. Kysymys liittyy siihen edellä jo viitattuun asiantilaan, ,että vaikka lakko- oikeuden konkreettisen sisällön määrittely kuuluukin tavallisen lain säätäjän toimivaltaan, tämä toimivalta ei ole täysin vapaata, lainsäätäjäm harkintaan jäävää toimivaltaa. Erityisesti, jos lailla ollaan säätämässä uusia rajoituksia lakko-oikeuteen ,siis viime kädessä PL 18 §:n perusoikeussäännöksen turvaamaan oikeuteen, on uudelle rajoitukselle pystyttävä esittämään perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste.

Tämän hyväksyttävää perustetta koskevan vaatimuksen kannalta ovat jotkin tilannekuvaukset hallituksen esityksen perusteluissa mielenkiintoisia. Sivun 4 alussa todetaan mm,:

> ”Pääsääntöisesti työmarkkinakäytännössä suojelutyötä on sallittu siinä määrin, että vakavaa vaaraa esimerkiksi hengelle ja terveydelle ei ole syntynyt.”

Samanhenkisesti todetaan sivulla 47 (ennen väliotsakkeita):

> ”Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten merkitystä vähentää käytännössä se, että työtaisteluiden aikana on jo nykyisin sovittu suojelutyöstä eikä vakavia vahinkoja perusoikeuksien suojaamille eduille siten ole päässyt aiheutumaan.”

Samantapaisia tilannekuvauksia on esityksessä muuallakin, esimerkikis sivun 44 yläosassa ennen väliotsaketta ja aivan saman sivun alalaidassa seuraava toteamus:

> ”Suojelutyöstä on nykyisin pääsääntöisesti huolehdittu työmarkkinajärjestöjen kesken. Suojelutyötä koskeva vaatimus selventää nykytilaa ja osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia..”

Mikä merkitys tällaisilla nykytilannetta koskevilla luonnehdinnoilla on nyt käsiteltävinä olevien lakehdotusten yhteydessä.? Minusta ne antavat ainakin tilaa ellei jopa jonkinlaista tukea ajatukselle, että tilanne työmarkkinoilla on nyt esitettyjen

tavoitteiden kannalta jo kohtuullisesti järjestyksessä ja, että tilannetta työmarkkinoilla ei hevin voida käyttää perusteena ehdotetun kaltaisten lakko-oikeuteen vaikuttavien rajoitusten säätämiselle.